

TRAJANJE OSIGURANJA PREMA INSTITUTE CARGO CLAUSES (2009.)

Duration of the Insurance under Institute Cargo Clauses (2009)

prof. dr. sc. Ranka Petrinović

Pomorski fakultet u Splitu
Sveučilište u Splitu
E-mail: ranka@pfst.hr

mr. sc. Ivana Lovrić

Pomorski fakultet u Splitu
Sveučilište u Splitu
E-mail: ilovric@pfst.hr

UDK 368.2

Sažetak

Institute Cargo Clauses iz 2009. zapravo su izmjene i dopune Institute Cargo Clauses iz 1982. Osnovni su razlozi za reviziju prijašnjih uvjeta u pojavi novih rizika, potrebi da se uvjeti kargo-osiguranja prilagode promjenama u suvremenome transportnom sustavu te jezično i terminološki osuvremene. Novi uvjeti donose više rješenja koja znače modernizaciju u usporedbi s onima u Marine Insurance Acta iz 1906., pa se prezentiraju kao klauzule za novo tisućljeće. Među bitnim promjenama koje donose Institute Cargo Clauses iz 2009. jesu odredbe o trajanju osiguranja. Novim je uvjetima napušten tradicionalni koncept trajanja osiguranja „od skladišta do skladišta“, jer se on pokazao neprimjerenim suvremenim potrebama, pa je zamijenjen novim konceptom prema kojemu osiguranje traje „od police do iskrcaja“ (shelf to unloading). Osiguranje sada uključuje i ukrcaj i/ili iskrcaj u skladištu. Obavljene izmjene odredaba o trajanju osiguranja nesumnjivo su u interesu osiguranika i uspješnijeg odvijanja međunarodne trgovine. Nove se klauzule mogu ocijeniti kao uspješniji i suvremeniji pravni regulativ od onoga u ICC iz 1982. Zbog toga se može očekivati da će biti prihvaćene u svjetskoj i domaćoj praksi osiguranja.

Ključne riječi: Institute Cargo Clauses, trajanje osiguranja, “od skladišta do skladišta”, “od police do iskrcaja”.

Summary

Institute Cargo Clauses, 2009. are amended Institute Cargo Clauses, 1982. The former clauses needed revision for several reasons: the emergence of new risks, the need of adapting the cargo insurance terms to the changes in modern transportation system and the need to update their language and terminology thereof. The new Clauses introduce a whole series of solutions that modernised those provided by Marine Insurance Act, 1906. and I.C.C., 1982. By new terms the editors strived to formulate clauses as clearly as possible aiming to avoid possible uncertainties and ambiguity in their interpretation. Abandonment of the “warehouse to warehouse” concept of the insurance period is one of the most significant changes introduced. That concept proved to be inappropriate for the contemporary needs and thus replaced with the “from the shelf to unloading” concept of the insurance. In conclusion, the implemented changes are in the interest of both contractual parties. The new Clauses are enhanced legislation in respect to the I.C.C., 1982. Therefore, it is expected that they will be adopted in global and home insurance practices.

Key words: Institute Cargo Clauses, duration of the insurance, “warehouse to warehouse”, “shelf to unloading”

UVOD / Introduction

Institutske klauzule za osiguranje robe u prijevozu iz 1982. (*Institute Cargo Clauses*, 1982.), izmijenjene su i dopunjene 2009. donošenjem novih klauzula (*Institute Cargo Clauses*, 2009.) koje je donio Joint Cargo Committee, zajedničko tijelo londonskog tržišta osiguranja. Ti su uvjeti izmijenjeni i dopunjeni zbog potrebe da se osuvmene i prilagode promjenama u suvremenome transportnom sustavu. *Institute Cargo Clauses* standardni su uvjeti engleskog tržišta osiguranja koji su doživjeli vrlo široku primjenu u svijetu, pa i na hrvatskom tržištu osiguranja kad su u pitanju međunarodni prijevozi (uvozne i izvozne pošiljke). Zbog toga je zanimljivo vidjeti kakve promjene donose.

Posebno zbog toga što se ti standardni uvjeti primjenjuju na temelju slobodne volje stranaka. Jedna od bitnih novina koju donose nove klauzule svakako je promjena odredaba o trajanju osiguranja. Kako bismo upoznali zainteresirane s tim promjenama, u ovom radu prikazujemo novi koncept trajanja osiguranja robe u prijevozu onako kako je uređen novim institutskim klauzulama za osiguranje robe iz 2009. godine. Ta se rješenja uspoređuju s novim rješenjima poredbenopravnih sustava.

TRAJANJE KARGO OSIGURANJA OPĆENITO / Duration of risk in cargo insurance – general approach

Ugovori o osiguranju robe u prijevozu mogu biti: a) ugovori na određeno vrijeme i b) ugovori na određeno putovanje. Moguća je i njihova kombinacija u okviru istoga ugovora. Roba se na određeno vrijeme u praksi osigurava općim ugovorima o osiguranju. Pojedinačni ugovori o osiguranju robe u prijevozu redovito su ugovori na određeno putovanje. *Ugovorima na vrijeme* trajanje im se određuje navođenjem u ugovoru prvoga i posljednjeg dana osiguranja. Prema Pomorskom zakoniku, osiguranje na vrijeme počinje teći u 0 sati prvoga i završava u 24 sata posljednjeg dana određenoga ugovorom. To se vrijeme računa prema službenom vremenu mjesta u kojem je izdana polica, a ako nema police, prema službenom vremenu mjesta gdje je sklopljen ugovor o osiguranju (čl. 703.). *Ugovorom na putovanje* predmet se osigurava za vrijeme putovanja, to jest prijevoza na određenoj relaciji koja se utvrđuje ugovorom. Relacija se određuje tako da se u ugovoru ili polici osiguranja navede polazno i odredišno mjesto – ono u kojemu putovanje započinje i ono gdje ono završava. Ugovorena relacija, u polici ili drugoj ispravi o osiguranju, bitan je element ugovora o osiguranju.

Samim navođenjem u ispravi o osiguranju mjesta u kojem putovanje počinje i onoga gdje ono završava, još nije točno utvrđeno u kojem trenutku (ili na kojoj točno lokaciji unutar ugovorenog mjesta) osiguranje počinje, a u kojem ono prestaje. Primjerice, je li osiguranje stupilo na snagu ukrcajem robe na brod ili tek kada putovanje započne; jesu li osiguranjem pokrivena relacije koje prethode pomorskom prijevozu ili koje u tom prijevozu slijede; što je s osiguranjem ukrcaja robe u skladištu i prijevozom unutar skladišta? Odgovore na ta i slična pitanja možemo naći u zakonskim izvorima prava ili ugovornim odredbama. Trajanje se osiguranja u praksi najčešće rješava ugovaranjem posebne klauzule u ugovoru ili polici osiguranja. Pri tome se može koristiti različitim kriterijima. Obično se ugovorom odredi jedna točka ili trenutak u odvijanju putovanja kada osiguranje počinje i kada ono prestaje. Time se zapravo određuje trajanje rizika što ga snosi osiguratelj.

U praksi se najčešće primjenjuje jedan od ovih kriterija:

Od početka do završetka putovanja. Prema tom kriteriju osiguranje počinje kada i putovanje u okviru izvršenja ugovora o prijevozu i traje do njegova završetka. Kada putovanje počinje i kada ono završava, ocjenjuje se prema načelima odnosne grane prometa.

Od ukrcaja u prijevozno sredstvo do iskrcaja. Osiguranje počinje trenutkom ukrcaja robe u prijevozno sredstvo i traje dok se ona iz vozila ne iskrca. Prema podvarijanti ovoga pokrića, osiguranje počinje od početka ukrcaja robe na prijevozno sredstvo. Time se osiguranje proširuje i na fazu ukrcaja, pa su pokriveni ugovorom određeni rizici ne samo za vrijeme prijevoza nego i za ukrcaja i iskrcaja robe. Ukrcaj i iskrcaj mogu se obavljati i u skladištu, pa je pokriće moguće proširiti i na njih. U odvijanju prijevoza s više prijevoznika valja podrazumijevati ukrcaj robe na prvo prijevozno sredstvo. Ovaj sustav prihvaća i naš Pomorski zakonik (čl. 732. st. 1.).

Od preuzimanja robe od prijevoznika do njene predaje primatelju. Osiguranje počinje predajom robe prijevozniku na prijevoz, to jest u trenutku kada je ona iz detencije pošiljatelja prešla u detenciju prijevoznika radi izvršenja ugovora o prijevozu, i traje dok prijevoznik ne preda robu primatelju. U prijevozu s više prijevoznika, osiguranje počinje predajom robe prvom prijevozniku.

Od skladišta do skladišta. Osiguranje počinje kad roba napusti skladište u mjestu koje je u ugovoru navedeno kao polazno i završava njezinom dostavom u primateljevo skladište primatelja ili neko drugo krajnje skladište u mjestu što je u ugovoru naznačeno kao odredišno. Ovaj je kriterij bitno obilježavao trajanje osiguranja prema *Institute Cargo Clauses* iz 1982.

Ugovaranjem jednoga od naznačenih kriterija određuje se trajanje pokrića, to jest razdoblje u kojem osiguratelj snosi rizik. Pitanje osiguranih rizika time ostaje potpuno otvoreno i rješava se posebnim ugovornim odredbama. U praksi se ta i ostala važna pitanja iz ugovornog odnosa najčešće rješavaju ugovaranjem nekih standardnih uvjeta osiguranja. Primjerice, *Institute Cargo Clauses (A)*, 1982. ili 2009. Tada je za odnose stranaka mjerodavno ono što je u ugovorenim uvjetima osiguranja jer su oni sastavni dio ugovora.

POREDBENOPРАВNI PRIKAZ - SUVREMENE TENDENCIJE / *Duration of the insurance from comparative point of view. Modern tendencies*

U poredbenopravnim sustavima pitanje trajanja osiguranja robe riješeno je zakonskim odredbama ili odredbama jedinstvenih „nacionalnih“ pravila ili standardnim uvjetima osiguranja.¹ Dajemo kratki prikaz najzanimljivijih rješenja.

Engleski **Marine Insurance Act** iz 1906. ne sadržava posebne odredbe o trajanju osiguranja robe, osim što se u člancima od 42. do 49. posebnim odredbama uređuje više pitanja iz područja trajanja osiguranja (promjena polazne luke, promjena odredišne luke, promjena putovanja, skretanje s puta, zakašnjenje u izvođenju putovanja i dr.). Zbog toga se odredbe o trajanju osiguranja mogu naći u engleskim standardnim uvjetima osiguranja. Na engleskom tržištu tradicionalno se primjenjivao koncept osiguranja „od skladišta do skladišta“ (*Warehouse to Warehouse Clause, Transit Clause*; klauzula 8. u *Institute Cargo Clauses*; 1982.).² U revidiranim *Institute Cargo Clauses* iz 2009. taj je koncept zamijenjen tzv. *shelf to unloading* konceptom (opširnije, infra).

Francuski jedinstveni uvjeti – **Police française d'assurance maritime sur facultes (marchandises)** iz 1983. (revidirani 1990. i 1998.) izmijenjeni su 2009. upravo u trajanju osiguranja. Prema novom rješenju, ako nije drukčije ugovoreno, osiguranje počinje u trenutku kada osigurana stvar bude pomaknuta u skladištu pred sam početak osiguranog putovanja radi neposrednog ukrcanja na prijevozno sredstvo.

¹ Te su odredbe u novije vrijeme izmijenjene.

² Opširnije: Arnould, *Law of Marine Insurance and Average*, Jonathan C.B. Gilman, Vol. 3, Sweet & Maxwell, London 1997.; Robert H. Brown, *Marine Insurance, Cargo Practice*, Vol. 2., London 1998.; Robert Grime, *Insuring Cargoes in the 1990s*, u *The Modern Law of Marine Insurance*, Vol. 1., ed. Rhidian Thomas, LLP, London 1996., str. 99/100; J. Meer, *Cargo Insurance: Commencement and Termination of Risk, Marine Insurance at the turn of the Millennium*, Vol 1., Antwerpen, 1999., str. 355.

Osiguranje prestaje u trenutku kada osigurana stvar u skladištu bude iskrcana iz prijevoznog sredstva i položena na tlo u ugovorenome odredišnom mjestu. To je rješenje u cijelosti sukladno rješenju novih engleskih *Institute Cargo Clauses* iz 2009.

Nove norveške kargo-klauzule, **Norwegian Cargo Clauses**: Uvjeti za osiguranje prijevoza robe (**Conditions relating to insurance for the Carriage of Goods of 1996.**, Version 2004.) poznaju za trajanje pokrića dvije situacije, s obzirom na to je li robu osigurao prodavatelj ili njezin kupac. Ako je osiguranje proveo prodavatelj, osiguranje stupa na snagu u trenutku kada je roba pomaknuta radi izravnog ukrcanja u prijevozno sredstvo kojim će se otpremiti iz skladišta ili mjesta dakle osigurano putovanje započinje. Kada osiguranje provodi kupac robe, osiguratelj preuzima obvezu u trenutku kada rizik prelazi na kupca u skladu s odredbama ugovora o prodaji, ili kada osiguranje, što ga je proveo prodavatelj na temelju ugovora o prodaji, prestaje (*Chapter 5*).

Prema općem pravilu, osiguranje prestaje kada je roba u sigurnosti iskrcana s prijevoznog sredstva kojim je prevezena do primateljeva skladišta u ugovorenome odredišnom mjestu. Standardni uvjeti poznaju i više drugih načina posebnih prestanka osiguranja, ovisno o predviđenim situacijama.

Nizozemski jedinstveni uvjeti - **Dutch bourse cargo policy** (1991. i 2006.) trajanje osiguranja uređuju na sljedeći osnovni način. Osiguratelji snose rizik od trenutka kada se stvari što leže u skladištu ili mjestu uskladištenja u ugovorenome otpremnom mjestu i spremne su za početak osiguranog putovanja, stvarno podignu ili pomaknu na odgovarajući način da bi osigurano putovanje moglo započeti. Pokriće se nastavlja bez prekida za vrijeme uobičajenog tijeka prijevoza i prestaje u trenutku kada roba prisprije na odredište određeno u polici, na mjestu unutar skladišta ili mjesta uskladištenja koje za tu svrhu odredi primatelj, uz uvjet da ugovaratelj osiguranja ili osiguranik prevozi robu na uobičajeni način ili onaj ugovoren s osigurateljem (čl. 4.).

Novi njemački **DTV Cargo Insurance Conditions 2000/2011** u osnovi su zadržali koncept osiguranja „od skladišta do skladišta“, ali je novim kriterijima uveden zapravo novi koncept trajanja osiguranja. Ono počinje u trenutku kada je roba pomaknuta radi neposrednog prijevoza od mjesta uskladištenja. Ti uvjeti za prestanak osiguranja poznaju više kriterija već prema tome što se od određenoga prije ostvari. Prema prvom imenovanom kriteriju, osiguranje prestaje kada roba prisprije u mjesto krajnjeg odredišta za isporuku što ga odredi primatelj (čl. 8.).

Talijanski standardni uvjeti za osiguranje robe - **Polizza italiana di assicurazione delle merci trasportate** (edizione 1998.) također sadržavaju posebne odredbe o trajanju osiguranja. Prema tim uvjetima, ono počinje kada osigurana roba napusti skladište ili mjesto naznačeno u polici ili certifikatu osiguranja kao ono od kojega osiguranje počinje, nastavlja se za vrijeme uobičajenog tijeka prijevoza i prestaje kada se roba isporuči (preda) u primateljevo skladište ili drugo krajnje skladišno mjesto označeno kao odredišno u polici ili certifikatu osiguranja (čl. 3.). Kao i u drugim standardnim uvjetima, ovi uvjeti poznaju i više drugih posebnih načina prestanka osiguranja, ovisno o predviđenim situacijama.

Prema **Cargo Insurance Policy of Antwerp** (2004.), osiguranje počinje u trenutku kada osigurana roba napusti ugovoreno otpremno mjesto. Osiguranje prestaje kada ona prisprije u primateljevo skladište ili u bilo koje drugo krajnje skladište ili lokaciju u ugovorenome odredišnom mjestu (čl. 2.).

Novi švicarski **General Conditions of Marine Insurance on Goods** iz 2006. također poznaju sustav osiguranja "od skladišta do skladišta". Osiguranje počinje čim roba bude ukrkana u prijevozno sredstvo ili u kontejner u kojem će se prevoziti, a prestaje kada ona na kraju osiguranog putovanja bude iskrcana iz prijevoznog sredstva ili iz kontejnera (čl. 10.).

Pomorski zakonik (2004.) trajanje osiguranja robe u ugovorima na određeno putovanje uređuje posebnom odredbom i na specifičan način. Prema toj odredbi, osiguranje robe na određeno putovanje počinje od početka ukrcaja na prvo prijevozno sredstvo u mjestu naznačenom u ugovoru o osiguranju radi izvršenja osiguranog putovanja i traje dok se roba ne iskrcava s posljednjega prijevoznog sredstva u odredištu određenom u ugovoru o osiguranju (čl. 732. st. 1.).³

TRAJANJE OSIGURANJA PREMA *Institute Cargo Clauses* iz 1982. / *Duration of the insurance under Institute Cargo Clauses 1982*

Klauzula o prijevozu, klauzula 8 / *Transit Clause, Clause 8*

Transit Clause - povijesni razvoj / *Transit Clause – historical development*

Povijesna S. G. polica pružala je osiguranje samo od ukrcaja robe na brod do trenutka kada se ona nakon iskrcanja iz broda sigurno ne smjesti na kopno (*discharged and safely landed*). Takvo rješenje nije

³ V. komentar u Drago Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja, Komentar zakonskih odredaba*, TECTUS, Zagreb, 2009., str. 589.

zadovoljavalo suvremene potrebe s obzirom na to da se pomorski prijevoz sve češće pojavljuje samo kao dio ukupne prijevozne relacije, pa je valjalo u osiguranje uključiti i relacije što slijede ili prethode pomorskom prijevozu. Za tu su svrhu formilirane dvije klauzule koje su se ugovarale uz S. G. policu: "*Warehouse to Warehouse*" i "*Extended Cover Clause*". Revizijom *Institute Cargo Clauses* iz 1963. u te je uvjete unesena jedinstvena "*Transit Clause*" (*incorporating Warehouse to Warehouse Clause*). Nova klauzula nije u osnovi mijenjala njihovo značenje, ali je tekst poboljšana i prilagođen suvremenim potrebama. Revizijom institutskih klauzula od 1982. godine nije se mijenjao sadržaj *Transit Clause* - klauzula 8, I.C.C. (A), (B), (C).

Osiguranje od skladišta do skladišta (I.C.C. 1982.) / *Insurance from warehouse to warehouse (I.C.C. 1982)*

Prema verziji klauzule od skladišta do skladišta iz *Transit Clause* u I.C.C. 1982., osiguranje počinje kada roba napusti skladište ili mjesto uskladištenja u mjestu naznačenom u polici kao polaznom, nastavlja se za vrijeme uobičajenog tijeka prijevoza i završava, redovito, dostavom robe u primateljevo skladište ili neko drugo krajnje skladište u mjestu za koje u polici stoji da je kao odredišno. Osiguranje stupa na snagu samo ako je osigurano putovanje započelo (*for the commencement of the transit*) i traje za čitava prijevoza, uz uvjet da se prijevoz obavlja na uobičajeni način (*continues during the ordinary course of transit*). S tom pretpostavkom, osigurane su i relacije koje prethode ili slijede pomorskom prijevozu. Kriterij za ocjenu što se smatra „uobičajenim tijekom prijevoza“ (*ordinary course of transit*) jest prihvaćena i općepoznata praksa u odnosnim uvjetima. Što je u određenim okolnostima „ordinary course of transport“, faktično je pitanje.⁴

Osiguranje traje bez prekida sve dok roba ne bude dostavljena u primateljevo ili neko drugo krajnje skladište ili mjesto uskladištenja u odredišnome mjestu što je naznačeno u ugovoru o osiguranju ili polici. To je redoviti način prestanka trajanja osiguranja prema I.C.C. 1982. Iskrcavanje osiguranog predmeta iz prijevoznog sredstva u skladištu, kao i ukrcavanje u prijevozno sredstvo u skladištu, nije pokriveno osiguranjem. Taj se rizik može osigurati posebnom ugovornom odredbom u polici („including loading and unloading risks“).

⁴ Što se smatra „normal course of transit“ tretirano je u predmetu *S.C.A. Freight Ltd. v. Gipson 1974*. U tom predmetu radilo se o prijevozu pošiljke knjiga na relaciji Ciampino (mjesto u blizini Rima) do Manchestera. Nakon započetog prijevoza vozač je kamiona skrenuo do središta Rima i baš je na tom putu došlo do prevrtanja vozila i štete na teretu. Sud je zauzeo stajalište da je vožnjom do Rima osigurano putovanje prekinuto jer ta relacija nije ni u kakvoj vezi s osiguranim putovanjem.

„Klauzulom o prijevozu“ određena su i dva izvanredna načina kad prestaje osiguranje, neovisno o tome je li prijevoz završio u odredišnome mjestu iz ugovora ili prije toga. Time se ograničava učinak pokrića „od skladišta do skladišta“. Prema toj odredbi, osiguranje prestaje i:

- a) dostavom robe u bilo koje drugo skladište ili mjesto uskladištenja koje je izabrao osiguranik radi uskladištenja izvan uobičajenog tijeka prijevoza, odnosno za dostavu ili raspodjelu (distribuciju);
- b) istekom roka od 60 dana nakon potpunog završetka iskrcaavanja robe s pomorskog broda u odredišnoj luci,

već prema tome koji se od ta dva slučaja, pod a) i b), prije ostvari.

Ugovaranje klauzule „od skladišta do skladišta“ ima posebno značenje za primjenu prava. Pravni učinak njezine primjene ogleda se u tome što se na čitav ugovor, neovisno o tome što se prijevoz robe ne obavlja samo morem nego i drugim načinima prijevoza, primjenjuje jedinstveni pomorskopravni ugovorni režim.

Roba je osigurana i za vrijeme pomorskog prijevoza i za prijevoza kopnom koji prethodi ili slijedi pomorskom prijevozu (cestom ili željeznicom), kao i za vrijeme dok se prije, u tijeku ili poslije prijevoza brodom nalazi u skladištima, stovarištima ili drugim mjestima. Time se uspostavlja jedinstven pravni sustav - pomorskopravni - neovisno o tome što se prijevoz: ne samo morem nego i drugim prometnim granama. Na taj način, premda predstavljaju uvjete pomorskog osiguranja, institutske klauzule imaju opće značajke uvjeta transportnog osiguranja.⁵

SUVREMENI KONCEPT TRAJANJA OSIGURANJA ROBE (*Institute Cargo Clauses, 2009.*) / *Modern concept of duration of risk in cargo insurance (Institute Cargo Clauses, 2009.)*

Uvodne napomene / *Introductory notes*

Institutske klauzule za osiguranje robe sadržavaju tri klauzule kojima je regulirano trajanje osiguranja (*Duration*):

- Klauzula o prijevozu (*Transit Clause*, klauzula 8),
- Klauzula o prestanku ugovora o prijevozu (*Termination of Contract of Carriage*, klauzula 9),

⁵ Opširnije: Arnould, *Law of Marine Insurance and Average*, Jonathan C.B.Gilman, Vol. 3, op. cit., str. 155.; Robert H. Brown, *Marine Insurance, Cargo Practice*, Vol. 2., op. cit., str. 182.; Robert Grime, *Insuring Cargoes in the 1990*, u *The Modern Law of Marine Insurance*, Vol. 1., op. cit.

- Klauzula o promjeni putovanja (*Change of Voyage Clause*, klauzula 10).

Klauzulom o prijevozu uređeno je trajanje osiguranja, tj. kada ono počinje i kada završava. Tom je klauzulom uređena i situacija kada je prije prestanka osiguranja došlo do promjene odredišnog mjesta te je potrebno otpremiti osigurani predmet u odredište različito od onoga u ugovoru. Klauzulom je još određeno i pružanje pokrića nastanu li zakašnjenje, skretanje, prisilni iskrcaj, ukrcaj ili prekrcaj izvan kontrole osiguranika.

Klauzulom o prestanku ugovora o prijevozu uređeno je trajanje osiguranja povezano s pitanjem hoće li ono prestati ili ostati na snazi ako do prestanka ugovora o prijevozu dođe zbog okolnosti bez osiguranikove volje.

Klauzulom o promjeni putovanja uređeno je trajanje osiguranja ako nastupi promjena odredišnog mjesta od osiguranika ili prijevoznika.

Klauzula o prijevozu, klauzula 8 / *Transit Clause, Clause 8*

Novi tekst *Transit Clause* jedna je od bitnih novina u revidiranim kargo-klauzulama. Klauzula o prijevozu (*Transit Clause*) revizijom iz 2009. prepravljena je tako da sada osiguranje uključuje i ukrcaj i/ili iskrcaj u skladištu. Dakle, napušten je tradicionalni koncept trajanja osiguranja „od skladišta do skladišta“ pa je u novim uvjetima uveden novi koncept prema kojemu osiguranje traje „od police do iskrcaja“ (*shelf to unloading*).

Prema sadašnjoj odredbi *Transit Clause*, ovo osiguranje (uz uvjete određene klauzulom 11.)⁶ stupa na snagu u trenutku kad osigurani predmet prvi put bude pomaknut u skladištu ili skladišnome mjestu (u mjestu naznačenomu ugovorom o osiguranju) radi neposrednog ukrcaja u ili na vozilo ili drugo prijevozno sredstvo poradi početka prijevoza (8.1.), te se nastavlja za vrijeme uobičajenog tijeka prijevoza.

Nove institutske klauzule pružaju pokriće „od trenutka kada osigurani predmet prvi put bude pomaknut“ (*from the time the subject-matter is first moved*). Pomak tereta mora biti povezan s ukrcajem robe u prijevozno sredstvo radi prijevoza. Tvrdilo se da takva izmjena odgovara suvremenim potrebama, a osiguranik uobičajenih svojstava normalno očekuje da uvjeti osiguranja pružaju pokriće od trenutka kada radne operacije s teretom započnu radi prijevoza jer je od tada roba izložena riziku. Osim toga, pokriće ukrcaja

⁶ Napomenom „uz uvjete predviđene klauzulom 11.“ željelo se nesumnjivo odrediti da je to pokriće podložno postojanju određenoga osigurljivog interesa osiguranika, kako prema *Marine Insurance Act* 1906., tako i prema klauzuli 11. revidiranih institutskih klauzula.

i/ili iskrcaja i inače je bilo dostupno na londonskom tržištu osiguranja bez plaćanja dodatne premije.

Novim je klauzulama određeno mjesto u kojemu osiguranje počinje. Rizik je preuzet u pokriće osiguratelj „u skladištu ili skladišnom mjestu (u mjestu određenom u ugovoru o osiguranju)“ (*in the warehouse or at the place of storage (at the place named in the contract of insurance)*). Pod ugovorom o osiguranju misli se na ispravu o osiguranju (polica, certifikat i dr.) ili na opći ugovor o osiguranju (otvoreno pokriće) u kojem stoji naznaka geografske lokacije u kojoj počinje i završava prijevoz. U uvjetima iz 1982. nije bio naveden ugovor o osiguranju, već „place named herein“, pri čemu bi korisnik mogao pogrešno zaključiti da se pritom misli na sam tekst uvjeta osiguranja u kojima nije navedeno mjesto gdje počinje i završava osigurani prijevoz.

Dodatno, da bi rizik bio preuzet u pokriće, samo micanje tereta mora biti izvedeno „radi neposrednog ukrcaja“ (*for the purpose of the immediate loading*). Dakle, roba nije osigurana u skladištu ili negdje drugdje odakle prijevoz neće započeti, gdje se čuva dok prijevoz ne započne. Nisu osigurana ni pomicanja i druge radne operacije s robom na takvu mjestu, to jest radnje koje nisu učinjene radi neposrednog ukrcaja u prijevozno sredstvo i početka prijevoza. Riječima „radi neposrednog ukrcaja u ili na vozilo ili drugo prijevozno sredstvo u svrhu početka prijevoza“ željelo se nedvojbeno definirati da pomicanje tereta učinjeno prije početka prijevoza mora biti, što je moguće više, povezano i učinjeno u vezi s izvođenjem osiguranog prijevoza. Te radnje moraju biti učinjene „u svrhu početka prijevoza“ (*for the commencement of transit*). Pokriće će biti pruženo „od trenutka kada roba napusti policu“ (ili neko drugo mjesto u skladištu) samo ako je roba pomaknuta s police neposredno prije i radi ukrcaja „u svrhu početka prijevoza“.

Izrazom „u ili na vozilo ili drugo prijevozno sredstvo“ (*into or onto the carrying vehicle or other conveyance*) namjeravalo se radnje prije prijevoza što je moguće više povezati s osiguranim putovanjem. Pod pojmom „vozilo“ misli se na kamion ili kamion s prikolicom dizajniranim za prijevoz kontejnera. Dok se pod „drugim prijevoznim sredstvom“ ne misli na viljuškar ili neku drugu opremu za rukovanje teretom unutar skladišta, već se misli na neko drugo vozilo kojim će se prijevoz izvršiti.⁷ Dakle, osiguranje započinje onog trenutka kada roba bude prvi put pomaknuta radi neposrednog ukrcaja u ili na vozilo ili drugo prijevozno sredstvo kojim će se stvarno obaviti osigurano putovanje.

⁷ Prema John Dunt – William Melbourne, *Insuring cargoes in the new millennium: The Institute Cargo Clauses*, 2009. u: Thomas D. Rhidian, *The Modern Law of Marine Insurance*, Volume 3., London, 2009., str. 123.

Radne operacije s teretom moraju biti učinjene „u svrhu početka prijevoza“ (*for the commencement of transit*). Ta formulacija nije nova, već se pojavljuje i u I.C.C. iz 1982. i u klauzulama iz 1963. Međutim, definiranje pojma „tranzit“ (*transit*) u praksi je izazivalo teškoće. Naime, kada je prijevoznik preuzeo teret ili ukrcao ga na prijevozno vozilo mnogo prije nego što će osigurano putovanje početi, pojavljuje se pitanje je li time rizik za oštećenje ili gubitak preuzeto u pokriće osiguratelj ili nije. Smatra se da pojam „tranzit“ ne obuhvaća skladištenje, to jest čuvanje robe prije prijevoza, premda prijevoznikovo preuzimanje robe može biti obavljeno mnogo prije samog ukrcaja u vozilo i početka prijevoza. Primjerice, roba može biti u posjedu prijevoznika danima, pa i tjednima sve dok on ne akumulira dostatnu količinu tereta kojom bi popunio kapacitet kontejnera ili kamiona za prijevoz za neku destinaciju. Takvo privremeno skladištenje robe nije u pravom smislu riječi u „tranzitu“. Dakle, prema *Transit Clause*, rizik je preuzet u pokriće onog trenutka kada je roba prvi put pomaknuta radi početka prijevoza, pri čemu se misli na ukrcaj robe u vozilo kako bi započeo prijevoz, a ne na preuzimanje robe za prijevoz koji će se izvršiti u dogledno vrijeme u budućnosti.⁸

Prema revidiranim klauzulama iz 2009., osiguranje se „nastavlja za vrijeme uobičajenog tijeka prijevoza“ (*continues during the ordinary course of transit*). Klauzulom je prestanak osiguranja doveden u relaciju s konceptom „prijevoza“ (*transit*). Početak i prestanak osiguranja vezani su za pomak tereta. Rizik je preuzet u pokriće u trenutku kada teret bude prvi put pomaknut radi početka prijevoza, dok iskrcajem ili predajom tereta pokriće prestaje. Uz uobičajene načine prestanka osiguranja, navedene u klauzulama od 8.1.1. do 8.1.4., osiguranje će biti uskraćeno i ako se prijevoz ne odvija na uobičajeni način.⁹ Dakle, osiguranje traje za vrijeme čitava prijevoza pod uvjetom da se on odvija na uobičajeni način. Time su obuhvaćene i radnje koje prethode ili se nastavljaju na pomorski prijevoz.

Što će se smatrati pod „uobičajenim načinom prijevozom“ faktično je pitanje i ovisi o prihvaćenoj i općepriznatoj praksi u odnosnim uvjetima. Osiguranje se pruža pod pretpostavkom da će se odnosni prijevoz odvijati u skladu s tom praksom. Pod tim se podrazumijeva da će se za prijevoz upotrijebiti uobičajeno transportno sredstvo koje u nekome geografskom području može biti i prijevoz životinjama.

Tijekom osiguranog putovanja, zbog različitih okolnosti mogu nastupiti različite promjene u njegovu odvijanju. Te promjene mogu nastati voljom

⁸ John V. Dunt – William Melbourne, op. cit., str. 124.

⁹ Ibidem, str. 124.

osiguranika, ali i izvan njegove kontrole. Opće je načelo za sva osiguranja na određeno putovanje da se osiguranje pruža s pretpostavkom da će se ono odvijati u granicama onoga što je ugovoreno ili uobičajeno. Svako odstupanje od osiguranog putovanja nakon što je započelo (promjena odredišne luke, devijacija), redovito, oslobađaju osiguratelja naknade šteta nastalih nakon tog odstupanja (MIA čl. 45. i 46.).

Institute Cargo Clauses u određenim okolnostima pružaju pokriće i za odstupanja od uobičajenog tijeka prijevoza. Tako će, prema klauzuli 8.3. *Transit Clause*, osiguranje ostati na snazi (uz primjenu odredaba o prestanku osiguranja iz klauzula od 8.1.1. do 8.1.4. i odredaba klauzule 9. ovih uvjeta) i za vrijeme zakašnjenja što je uslijedilo bez osiguranikova znanja, za vrijeme bilo kojeg skretanja, prisilnog iskrcaja, ponovnog ukrcaja ili prekrcaja i za vrijeme bilo koje izmjene u pomorskom pothvatu nastale zbog korištenja ovlaštenjima koje prijevoznik ima prema ugovoru o prijevozu.

Još u dva slučaja osiguranje može ostati na snazi iako je došlo do odstupanja od „uobičajenog tijeka prijevoza“. Riječ je o iznimkama iz *Klauzule o promjeni putovanja (Change of Voyage Clause)* kojom je uređeno trajanje osiguranja kad osiguranik ili prijevoznik promijene odredišno mjesto. Ako osiguranik poslije stupanja osiguranja na snagu promijeni odredište, doći će do odstupanja od „uobičajenog tijeka prijevoza“. Prema ovim uvjetima, ako se o toj promjeni odmah obavijesti osiguratelj, osiguranje će se nastaviti uz premiju i uvjete koji će se dogovoriti. Drugi slučaj uređuje situaciju kada prijevoznik nakon početka putovanja promijeni smjer puta i preveze teret u neko nepoznato odredište, obično poradi krađe tereta. Riječ je o tzv. *phanton ship* situaciji, kojom je također došlo do odstupanja od „uobičajenog tijeka prijevoza“. Prema predmetnoj klauzuli, ako je prijevoz započeo sukladno odredbama klauzule 8.1., ali je promjena odredišta uslijedila bez znanja osiguranika ili njegovih zaposlenika, smatrat će se, neovisno o tome, da je osiguranje stupilo na snagu kada je započeo takav prijevoz.

Ugovorom o osiguranju na određeno putovanje određeno je polazno i odredišno mjesto. To je bitan element ugovora. Klauzulom o prijevozu uređen je i slučaj kad se prije prestanka osiguranja promijeni odredišno mjesto. Ako nakon iskrcaja s pomorskog broda u krajnjoj luci iskrcaja, ali prije prestanka ovog osiguranja, osigurani predmet treba otpremiti u neko drugo odredište različito od onoga u ugovoru, ovo će osiguranje (uz primjenu odredaba o prestanku osiguranja iz klauzula od 8.1.1. do 8.1.4.) prestati

u trenutku kada osigurani predmet prvi put bude pomaknut radi početka prijevoza u to drugo odredište (klauzula 8.2.). Ova je odredba postojala i u prijašnjim uvjetima s tim što je doživjela manje jezične intervencije, ali učinak joj ostaje nepromijenjen. Prema ovoj klauzuli, dakle, osiguranje prestaje u trenutku kada su započele radne operacije s teretom poradi njegova prijevoza do drugoga krajnjeg odredišta. Osiguratelj ne jamči za štete što bi nastale na teretu nakon što je on prvi put pomaknut radi početka prijevoza u drugo odredišno mjesto.

PRESTANAK OSIGURANJA / *Termination of the insurance*

Klauzulom o prijevozu (*Transit Clause*, klauzula 8.), određena su četiri mogućnosti prestanka osiguranja. Osiguranje će prestati već prema tome koja od njih prije nastupi.

1. Osiguranje završava pošto završi iskrcavanje s vozila ili drugoga prijevoznog sredstva u krajnje skladište ili skladišno mjesto određeno ugovorom o osiguranju (8.1.1.).
2. Osiguranje prestaje pošto završi iskrcavanje s vozila ili drugoga prijevoznog sredstva u bilo koje drugo skladište ili skladišno mjesto, bez obzira na to nalazi li se ono u odredišnome mjestu naznačenomu u ugovoru o osiguranju ili prije njega, koje je odabrao osiguranik ili njegovi zaposlenici, bilo za uskladištenje izvan uobičajenog tijeka prijevoza, ili za dostavu ili razdiobu (8.1.2.).
3. Osiguranje prestaje kad osiguranik ili njegovi zaposlenici odaberu za uporabu bilo koje vozilo ili prijevozno sredstvo ili kontejner za uskladištenje izvan uobičajenog tijeka prijevoza (8.1.3.).
4. Osiguranje prestaje istekom roka od 60 dana nakon što je osigurani predmet iskrcan s pomorskog broda u krajnjoj iskrcajnoj luci (8.1.4.).

Klauzula 8.1.1. predstavlja uobičajeni način prestanka osiguranja. Osiguranje završava pošto završi iskrcavanje s prijevoznog sredstva u krajnjem odredištu određenomu ugovorom o osiguranju. To pokriće ne obuhvaća privremeno skladištenje ili čuvanje robe na vozilu prije i poslije obavljenog prijevoza, ali obuhvaća prijevoz unutar skladišta na početku putovanja.¹⁰

Klauzula 8.1.2. omogućuje osiguraniku da promijeni krajnje odredišno mjesto, čime se odstupa od uobičajenog tijeka prijevoza, ali neovisno o tome

¹⁰ V. komentar *Transit Clause* iz 1982. u: D. Pavić, *Pomorsko osiguranje*, knjiga I, Zagreb, 1986., str. 252. – 255.

osiguranje ostaje na snazi do završetka iskrcaja s prijevoznog sredstva u to drugo odredišno mjesto.

Klauzulom 8.1.3. određena je situacija u kojoj osiguranik ili njegovi zaposlenici odaberu za uporabu bilo koje prijevozno sredstvo ili kontejner za uskladištenje izvan uobičajenog tijeka prijevoza. Tim odstupanjem od uobičajenog tijeka prijevoza osiguranje prestaje.

Prema klauzuli 8.1.4. osiguranje traje još 60 dana nakon iskrcaja osiguranog predmeta s pomorskog broda u krajnjoj luci iskrcaja. Nakon isteka tih 60 dana osiguranje prestaje.

Pojam „iskrcaj“ nije definiran, ali se njime podrazumijeva da je roba stvarno položena na tlo. U klauzuli je rečeno da osiguranje prestaje pošto „završi iskrcavanje“ (*completion of unloading*). Primjerice, viljuškar preuzme robu s prijevoznog sredstva i unese je u skladište. Prema I.C.C. iskrcaj nije završio sve dok viljuškar ne položi robu na tlo u samom skladištu. To znači da iskrcaj nije završio preuzimanjem robe viljuškarom s prijevoznog sredstva. Bilo kakvo oštećenje nastalo na teretu od trenutka preuzimanja robe s prijevoznog sredstva do njezina polaganja na tlo u skladištu pokriveno je osiguranjem. Međutim, nakon što je roba položena na tlo, bilo kakva oštećenja nastala nakon toga, primjerice pri polaganju robe na policu u skladištu, ne bi bila pokrivena osiguranjem.¹¹

PRESTANAK UGOVORA O PRIJEVOZU, KLAUZULA 9. / *Termination of contract of carriage, clause 9*

Klauzulom o prestanku ugovora o prijevozu uređeno je trajanje osiguranja s obzirom na pitanje prestaje li ono ili ostaje na snazi ako dođe do prestanka ugovora o prijevozu zbog okolnosti bez osiguranikove volje.

Prema *Klauzuli o prestanku ugovora o prijevozu* (klauzula 9.), ako bi zbog okolnosti bez osiguranikove volje izvršenje ugovora o prijevozu prestalo u nekoj drugoj luci ili odredišnome mjestu, a ne u odredištu utvrđenom ugovorom, ili bi prijevoz završio na neki drugi način prije iskrcaja osiguranog predmeta, kako je predviđeno klauzulom 8. ovih uvjeta, ovo će osiguranje također prestati osim ako o tome ne bude odmah obaviješten osiguratelj i ne zatraži se produženje osiguranja. Tada bi osiguranje ostalo na snazi, uz plaćanje dodatne premije ako to osiguratelj zatraži, sve dok:

- a) se osigurani predmet ne proda i isporuči u toj luci ili mjestu, ili ako nije drugačije posebno ugovoreno, do

isteka roka od 60 dana nakon prispjeća osiguranog predmeta u tu luku ili mjesto, već prema tome što prije nastupi, ili

- b) ako osigurani predmet bude otpremljen u navedenom roku od 60 dana (ili u ugovorenome produženom roku) na odredište navedeno u ugovoru o osiguranju ili u koje drugo odredište, sve dok ne prestane sukladno odredbama prije spomenute klauzule 8.

Klauzula o prestanku ugovora o prijevozu uređuje slučaj u kojemu je, bez osiguranikove volje, izvršenje ugovora o prijevozu prestalo u nekoj luci ili mjestu različitom od onoga u ugovoru o osiguranju. Klauzula osiguraniku daje pravo da produži osiguranje uz tri uvjeta. Osiguranje će ostati na snazi ako osiguranik bez odgađanja obavijesti osiguratelja o nastaloj promjeni,¹² zatim osiguranik mora zatražiti od osiguratelja produženje osiguranja i mora platiti dodatnu premiju ako to osiguratelj zatraži.

U takvu slučaju, osiguratelj od osiguranika može zatražiti samo dodatnu premiju. Osiguratelj nema pravo osiguraniku nametnuti dodatne uvjete i obveze. Pri određivanju dodatne premije, i jedan i drugi moraju postupati u skladu s načelom dobre vjere (*bona fides, engl. good faith*). Ako je nastalo povećanje rizika u novonastaloj situaciji, osiguranik bi o tome trebao obavijesti osiguratelja. Osiguratelj ima pravo odbiti uzeti u pokriće samo onaj dio rizika koji je izvanredan i premašuje rizik preuzet u pokriće ugovorom o osiguranju.¹³

Općenito, prema ugovoru o prijevozu, brodar je dužan teret predati primatelju u odredišnoj luci. Međutim, iz različitih razloga koji su van osiguranikove kontrole, prijevozni pothvat može završiti i drugačije od ugovorenoga pa predaja tereta u toj luci može biti onemogućena. Izvršenje ugovora u luci odredišta može biti onemogućeno zbog štrajka, leda, mjera državne kontrole i slično. U tim okolnostima ugovor o prijevozu može prestati i brodar će, umjesto u odredišnoj, iskrcati teret u nekoj drugoj luci.¹⁴

Prestane li ugovor o prijevozu bez osiguranikove volje, nositelju interesa na robi u računu je da osiguranje ostane na snazi dok ne realizira svrhu prijevoza.

¹² Na kraju općih institutskih klauzula za osiguranje robe iz 2009. (A), (B), i (C) nalazi se „Napomena“ (*Note*), koja glasi: „Ako je zahtijevano produženje osiguranja prema klauzuli 9. ili je prijavljena promjena putovanja prema klauzuli 10., obvezno je neodgodivo o tome obavijestiti osiguratelja te je pravo na takvo pokriće uvjetovano ispunjenjem te obveze.“

¹³ John Dunt, *Marine Cargo Insurance*, Informa, London, 2009., str. 259.

¹⁴ O prestanku ugovora o prijevozu stvari morem, opširnije u: Drago Pavić, *Pomorsko imovinsko pravo*, Književni krug, Split, 2006., str. 179. i d.

¹¹ Prema John Dunt – William Melbourne, op. cit., str. 127.

Moguće su dvije situacije. Robu će prodati u mjestu ili luci gdje je pothvat završen ili će je otpremiti iz toga mjesta u ono krajnjeg odredišta koje je naznačeno ugovoru o osiguranju, ili u neko drugo mjesto. Obje situacije obuhvaćene su ovom klauzulom.

Osiguranje produženo prema *Klauzuli o prestanku ugovora o prijevozu* ostaje na snazi sve dok se osigurani predmet ne proda i isporuči u luci ili mjestu gdje je prestao ugovor o prijevozu, ili do isteka roka od 60 dana nakon prispijeća osiguranog predmeta u tu luku ili mjesto, već prema tome što prije nastupi. Rok od 60 dana u sporazumu s osigurateljem može se produžiti (klauzula 9.1.).

Alternativno, prema klauzuli 9.2., ako osigurani predmet bude otpremljen u naznačenom roku od 60 dana na odredište u ugovoru o osiguranju ili koje drugo odredište, osiguranje se nastavlja i završava prema uvjetima *Transit Clause* (klauzula 8.). I taj rok od 60 dana može se produžiti u sporazumu s osigurateljem.

Klauzula o prestanku ugovora o prijevozu u novim je uvjetima (2009.) neznatno tekstualno izmijenjena. Tako je izraz „delivery“ zamijenjen izrazom „unloading of the subject matter insured“ kako bi se uskladio s odredbama klauzule 8. Riječi „named herein“ iz klauzule 9.2. zamijenjene su riječima „named in the contract of insurance“ radi lakšeg razumijevanja.

PROMJENA PUTOVANJA, KLAUZULA 10. / *Change of voyage, clause 10.*

Klauzula o promjeni putovanja je revizijom 2009. znatno izmijenjena. *Change of Voyage Clause* (klauzula 10.) u I.C.C. (A, B, C) sada sadržava dvije odredbe.¹⁵ Tim se odredbama ugovorno mijenjaju rješenja MIA, 1906. Prva se odredba odnosi na situaciju kad se osiguranikovom voljom promijeni putovanje. Prema MIA, promjena putovanja postoji kada se nakon stupanja osiguranja na snagu osiguranikovom voljom promijeni mjesto krajnjeg odredišta. U takvom slučaju, osim ako se drukčije ne dogovori, osiguratelj nije dužan nadoknaditi štetu nastalu nakon što je putovanje promijenjeno (čl. 45. st. 2.).¹⁶

Prema klauzuli 10.1., ako, poslije stupanja na snagu ovog osiguranja, osiguranik promijeni odredišno mjesto, o toj se promjeni odmah mora obavijestiti osiguratelj, a osiguranje će ostati na snazi uz premiju i uvjete koji će se

dogovoriti. Ako prije postignuća takva dogovora nastane šteta, pokriće će se moći pribaviti, ali samo ako ono bude dostupno uz razboritu tržišnu premijsku stopu i razborite tržišne uvjete.¹⁷

Uvrštenjem *Change of Voyage Clause* u uvjete osiguranja izbjegava se primjena zakonske odredbe MIA, koja za osiguranika nije povoljna. Prema odredbi klauzule 10.1., ako osiguranik poslije stupanja osiguranja na snagu promijeni odredište, „o toj se promjeni odmah mora obavijestiti osiguratelj i osiguranje će se nastaviti uz premiju i uvjete koji će se dogovoriti“. Takva je ugovorna odredba postojala i u I.C.C. 1982., samo je sada jasnije formulirana.¹⁸ Izostavljen je nedostatan jasan izraz „held covered“. Nova klauzula 10.1. opisnom formulacijom definira okolnosti i uvjete prema kojima je dostupan nastavak pokrića, što je za osiguranika koji nije upoznat s odredbama *Marine Insurance Acta* i konceptom „held covered“, zasigurno bolje rješenje. Pod izrazom „premija i uvjeti“ podrazumijeva se ostvariva „razborita premijska stopa i razboriti tržišni uvjeti“. Obavijest se mora dati odmah (*prompt notice*). To je bitan preduvjet da se ostvare prava na promjenu ili nastavak osiguravajućeg pokrića.¹⁹

Odredbom stavka 2. ove klauzule također se mijenja zakonska odredba (MIA, 1906.). Klauzula 10.2. odnosi se na tzv. *phantom ship* situaciju, tj. kada prijevoznik nakon početka putovanja promijeni smjer puta i preveze teret u neko nepoznato odredište, obično radi krađe tereta. Prema odredbama čl. 44. MIA, 1906., kada brod umjesto u odredište određeno u polici isplovi za neko drugo odredište (*any other destination*), „osiguranje nije stupilo na snagu“. Primjenom te odredbe ne bi, primjerice, bila pokrivena krađa cijelog tereta premda je rizik krađe pokriven osiguranjem „svih rizika“. Novom odredbom klauzule 10.2. nastoji se ispraviti takva za osiguranika nepovoljna posljedica. Prema toj odredbi, „kada je, sukladno odredbama klauzule 8.1. započeo osigurani prijevoz, ali je bez znanja osiguranika ili njegovih zaposlenika brod otplovio u neko drugo odredište, a ne u ono predviđeno policom, smatrat će se, neovisno o tome, da je osiguranje stupilo na snagu kada je započeo takav prijevoz“. Na taj će način nastale štete biti pokrivena osiguranjem. Osiguranje prema ovoj klauzuli pruženo je uz dva uvjeta. Prvo, da je osiguranje započeto u skladu s odredbama klauzule 8.1., što znači kada je osigurani predmet prvi put pomaknut radi ukrcaja na prijevozno

¹⁵ Klauzula 10.1. jest revidirana *Change of Voyage Clause* iz 1982., dok je klauzula 10.2. u potpunosti nova te je njome prvi put u uvjete za osiguranje robe regulirana tzv. *phantom ship* situacija.

¹⁶ Prema Pomorskom zakoniku, kod osiguranja na određeno putovanje, ako je zbog postupka osiguranika ili po njegovu pristanku došlo do znatnijeg odstupanja od osiguranog putovanja, (promjena putovanja, skretanje s puta, neopravdano zakašnjenje i sl.), osiguratelj nije obavezan nadoknaditi štetu nastalu nakon tog odstupanja (čl. 702.).

¹⁷ Klauzulu 10.2. treba promatrati zajedno s napomenom na kraju ovih uvjeta za osiguranje robe koja glasi: „Ako je zahtijevano produženje osiguranja prema klauzuli 9. ili je prijavljena promjena putovanja prema klauzuli 10., obvezno je neodgodivo o tome obavijestiti osiguratelja te je pravo na takvo pokriće uvjetovano ispunjenjem te obveze.“

¹⁸ Robert Brown, *Marine Insurance Cargo Practice*, Witherby, London, 1998., str. 191. i d.

¹⁹ John V. Dunt, op. cit., str. 261.

sredstvo. Drugo, da osiguraniku i njegovim zaposlenicima (*employees*) nije bilo poznato da je brod isplovio za neko drugo odredište. Ako je do štete došlo prije isplovljenja broda, za vrijeme prijevoza od polaznog mjesta do luke ukrcaja, takva je šteta pokrivena osiguranjem. To je rješenje bilo prihvaćeno u sudskoj praksi i prije nove revizije I.C.C. (*The Prestrioka*)²⁰,²¹

ZAKLJUČAK / Conclusion

Trajanje osiguranja robe u prijevozu u poredbenopravnim je sustavima uređeno najčešće jedinstvenim „nacionalnim“ uvjeta osiguranja (*uniform terms and conditions*) ili standardnim uvjetima osiguranja. Najpoznatiji standardni uvjeti za osiguranje robe u međunarodnom prijevozu jesu Institutske klauzule za osiguranje robe (*Institute Cargo Clauses*). Novom revizijom iz 2009. ti su uvjeti znatno izmijenjeni i dopunjeni. Trajanje osiguranja u *Institute Cargo Clauses*, 2009. uređeno je s tri klauzule: *Transit Clause*, *Termination of Contract of Carriage* i *Change of Voyage Clause*.

Novi tekst Klauzule o prijevozu (*Transit Clause*) jedna je od najbitnijih novina u revidiranim kargo-klauzulama. Revizijom iz 2009. ta je klauzula prepravljena tako da sada osiguranje uključuje i ukrcaj i/ili iskrcaj u skladištu. Time je napušten tradicionalni koncept trajanja osiguranja robe „od skladišta do skladišta“ pa je uveden novi koncept prema kojemu osiguranje traje „od police do iskrcaja“ („shelf to unloading“). Prema novom rješenju, osiguratelj preuzima rizik u pokriće u trenutku kada je roba prvi put pomaknuta u skladištu radi neposrednog ukrcaja u prijevozno sredstvo radi početka prijevoza. Tim je rješenjem roba potpunije zaštićena od transportnih rizika nego prije. Tako uređeno trajanje osiguranja odgovara suvremenim potrebama i trendovima, i nesumnjivo je u korist osiguranika. Radne operacije s robom u skladištu mogle su se i prije osigurati posebnom ugovornom odredbom, dok je u novim uvjetima takvo pokriće regulirano jedinstvenom ugovornom odredbom.

Klauzula o promjeni putovanja (*Change of Voyage Clause*) novom je revizijom također znatno izmijenjena. Sadržava dvije odredbe kojima se ugovorno mijenjaju rješenja MIA, 1906. Prva odredba ove klauzule jest revidirana *Change of Voyage Clause* iz 1982. Izostavljen je nedostatan jasan izraz „held covered“ pa nova klauzula opisnom formulacijom definira okolnosti i uvjete prema kojima je dostupan nastavak pokrića kad osiguranikovom voljom dođe do promjene putovanja. Druga odredba Klauzule o promjeni putovanja u potpunosti je nova i

prvi put u uvjete za osiguranje robe uređuje tzv. *phantom ship* situaciju. Prema novoj klauzuli, u takvoj će situaciji, suprotno odredbama MIA, 1906., pokriće ostati na snazi.

Izmjene svih triju klauzula kojima je uređeno trajanje osiguranja u *Institute Cargo Clauses* iz 2009. nesumnjivo su u osiguranikovu interesu pa se mogu pozitivno ocijeniti. Na odgovarajući način poštuju se promjene u prometnom sustavu te suvremenijom terminologijom i nedvosmislenim formulacijama odredaba, zajedno s ostalim izmjenama i dopunama, čine *Institute Cargo Clauses*, 2009. uspješnijim pravnim regulativom od prethodnoga. Zbog svega toga valja očekivati da će nove klauzule biti prihvaćene u svjetskoj i domaćoj poslovnoj praksi.

Postupak prihvaćanja novih uvjeta osiguranja (a time i novog koncepta trajanja osiguranja) bit će postupan s obzirom na to da primjena ovih uvjeta nije obvezna, nego počiva na dispoziciji stranačke volje. Realno je za očekivati da će se u poslovnoj praksi uz novu verziju klauzula iz 2009. godine još određeno vrijeme nastaviti primjenjivati i stara verzija tih standardnih klauzula iz 1982. jer je njihov sadržaj gospodarstvenicima postao vrlo dobro poznat, što pridonosi pravnoj sigurnosti i olakšava odvijanje međunarodne trgovine.

LITERATURA / References

- (1) Arnould, *Law of Marine Insurance and Average*, Jonathan C. B. Gilman, Vol. 3, Sweet & Maxwell, London, 1997.
- (2) Brown, Robert, H., *Marine Insurance, Cargo Practice*, Vol. 2., London 1998.,
- (3) Dunt, John, *Marine Cargo Insurance*, Informa, London, 2009.
- (4) Meer, J., *Cargo Insurance: Commencement and Termination of Risk, Marine Insurance at the turn of the Millennium*, Vol 1., Antwerpen, 1999.
- (5) Pavić, Drago, Nove institutske klauzule za osiguranje robe, *Osiguranje*. Zagreb, 2010., br. 4., str. 38. – 48.
- (5) Pavić, Drago, *Pomorsko imovinsko pravo*, Književni krug, Split, 2006.
- (6) Pavić, Drago, *Pomorsko osiguranje*, pravo i praksa, Književni krug, Split, 2012.
- (7) Pavić, Drago, *Ugovorno pravo osiguranja*. Komentar zakonskih odredaba, TECTUS, Zagreb, 2009.

Rukopis primljen: 5. 5. 2012.

²⁰ (2003) 2 Lloyd's Rep. 327. Prema J. Dunt, op. cit., str. 265.

²¹ Opširnije John Dunt, op. cit., str. 265.